УДК 719:72 DOI: 10.31650/2415-377X-2020-79-9-16

ПРОБЛЕМИ РЕСТАВРАЦІЇ ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ СЕЛА МАЛА БІЛОЗЕРКА НА ЗАПОРІЖЖІ

[1]**Жаданова К.Ф.,** к.т.н., доцент**,**
jkf2102@i.ua, ORCID: 0000-0002-9324-3065
[1]**Євдокимов Д.В.,** магістрант,
evdokymov.den@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5726-9305
[1]*Національний університет «Запорізька політехніка»*
вул. Жуковського 64, м. Запоріжжя, 69063, Україна

Анотація. Обговорюються питання щодо реконструкції Хрестовоздвиженської церкви, зведеної в 1855 р. в стилі класицизму в селі Мала Білозерка Василівського району на Запоріжжі. Церкву зведено з використанням проекту зразкових церков з альбому, що був виданий у 1824 р. столичними архітекторами Шарлеманом, Михайловими і гравером Ухтомським по наказу імператора Олександра І. Церква має незначні відступи від зразкового проекту, які диктовані місцевими умовами. В 50-х роках минулого століття храм був частково зруйновано. З 1987 р. церква має статус пам’ятки культури місцевого значення. Її сучасний стан свідчить, що вона гостро потребує відновлення. Оцінюються початі реставраційні роботи, розроблені рекомендації щодо подальшої реставрації храму зі збереженням автентичності.

Ключові слова: Хрестовоздвиженська церква, село Мала Білозерка, пам’ятка культури, класицизм, зразковий проект, реставрація.

Вступ. На території Запорізької області існує чимало храмів, які мають значну історичну та культурну цінність і гостро потребують відновлення. Деякі з них мають статус пам’ятки культури місцевого значення. У реєстрі таких храмів з 1987 р значиться Хрестовоздвиженська церква села Мала Білозерка Василівського району, яка збіглася до наших днів у значно пошкодженому стані (рис. 1). Церква зведена в 1855 р в стилі класицизму – пануючого напрямку в російській архітектурі в першій третині XIX ст.

Рис. 1. Стан Хрестовоздвиженської церкви в селі Мала Білозерка до відновлення

Постановка проблеми. Збереження історичної цінності пам’яток архітектури, в яких втілилися кращі досягнення попередніх поколінь, є культурним завданням будь-якого цивілізованого суспільства. Проблема відновлення пам’яток архітектури в Україні є досить актуальною, їй присвячені численні дослідження, які розглядають різні аспекти цієї проблеми. Досягнення в цій сфері систематизовані в останній редакції Норм [1]. Визнаними авторитетами в питаннях реставрації пам'яток архітектури представленні: Ю.С. Асєєв, М.І. Орленко, В.В. Вечерський. У багатьох випадках проблеми збереження та реставрації стосуються культових споруд. Саме ця проблема стосується Хрестовоздвиженської церкви у селі Мала Білозерка, що гостро потребує реставрації.

Аналіз останніх досліджень. Село Верхня Білозерка Мелітопольського повіту Таврійської губернії (зараз Мала Білозерка Василівського району Запорізької області) свою назву отримала від протікаючої раніше однойменної річки. Селище було утворено на початку XIX ст. українцями з Полтавської і Курської губерній. Перший дерев'яний молитовний будинок на честь Воздвиження Хреста Господнього був побудований в 1810 р. У 1816 р. з дзвіниці, купленої в сусідньому селі Знам'янка, було зведено дерев'яну церкву більшої місткості, яка прослужила близько 50 років. Цю церкву згадує в своїй праці [2] архієпископ Херсоно-Таврійський Гавриїл.

Подальшу інформацію про храм у Верхній Білозерці можна отримати в працях [3] єпископа Таврійського і Сімферопольського Гермогена. Зокрема, він повідомляє, що 1855 року була освячена нова кам'яна церква з такою ж дзвіницею і огорожею. Храм, зведений на кошти прихожан, мав три престоли: на честь Воздвиження Хреста Господнього, на славу Пресвятої Трійці і в ім'я трьох Вселенських святителів. Храмам села Мала Білозерка присвячено працю сучасного історика В.І. Комова [4], де, зокрема, розглядається і історія Хрестовоздвиженської церкви.

Метою роботи є обговорення питань щодо реставрації одного з найстаріших пам'яток архітектури Запорізького регіону в стилі класицизму – Хрестовоздвиженської церкви села Мала Білозерка Василівського району. Сформульовані наступні завдання дослідження:

– вивчити історію зведення Хрестовоздвиженської церкви у селі Мала Білозерка;

– розглянути зв’язок церкви з іншими храмами краю, зведеними в стилі класицизму і неокласицизму;

– розглянути зв’язок церкви з проектами ампірного альбому зразкових церков 1824 р.

Об’єкт та методи дослідження. Об’єктом дослідження є Хрестовоздвиженська церква у селі Мала Білозерка. Дослідження виконано на основі аналізу історичних і правоохоронних джерел з використанням фактичного матеріалу, отриманого шляхом натурного обстеження, фотофіксації, опитування мирян та священиків.

Результати досліджень. З 1987 р. храм має статус об'єкта культурної спадщини, як пам'ятник культури місцевого значення. Наявний паспорт об'єкта культурної спадщини показує, що храм був закритий в 1933 р., далі використовувався як гуртожиток комунарів, МТС, склад хімікатів. У 1955 році почалося часткове руйнування храму. Спочатку, мабуть, розібрали на цеглу огорожу та дзвіницю, що згадуються єпископом Гермогеном; згодом храм втратив покриття всіх своїх частин і південний колонний портик. У документації, що додається до паспорта, є ескіз плану церкви, виконаний, ймовірно, в 1987 р., коли готувалася документація до передачі храму під охорону держави і надання йому статусу пам'ятки культури місцевого значення. План, складений з цього ескізу, представлений на рис. 2.

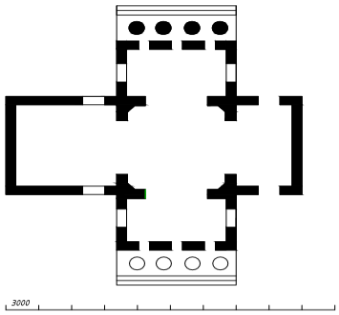

Рис. 2. План Хрестовоздвиженської церкви за ескізом 1987 р.

Судячи за збереженим ескізом, Хрестовоздвиженська церква мала хрестоподібний обрис. На потужні пілони, освічені перетином поздовжніх і поперечних стін, спираються підпружні арки, які несуть склепіння і барабан купола. На той час були розібрані на цеглу до бутового фундаменту притвор, поєднаний з дзвіницею храму, тому на ескізі він не представлений. У східній частині храму на ескізі показана невелика прямокутна апсида, в західній – трапезна протяжністю в 10 м.

Відомо, що широке поширення в південних губерніях отримало храмове будівництво по так званим зразковим проектам, які розроблялися визнаними майстрами архітектури і рекомендувалися для повсюдного застосування. Так в 1824 р. столичними архітекторами Михайловими, Шарлеманом і гравером по міді Ухтомським був виданий альбом зразкових кам'яних церков в стильових формах класицизму [5]. Видання підготовлено за височайшим повелінням імператора Олександра I.

Слід зауважити, що і розробники, і замовник альбому зразкових церков зовсім не припускали обов'язкового застосування проектів в чистому вигляді. Будівельний Статут того часу [6] – прообраз сучасних Норм – всього лише рекомендував «дотримуватися» зразкових проектів, пристосовуючи їх до місцевих умов.

Не викликає сумніву той факт, що Хрестовоздвиженський храм був зведений з використанням рішень зразкових церков альбому 1824 р. [5]. За зразковим проектом альбому, ймовірно, була зведена і дзвіниця храму, про яку згадує преосвященний Гермоген. На рис. 3 представлені план церкви, розміщеної у альбомі під номером XIV і проект зразковою дзвіниці з альбому.

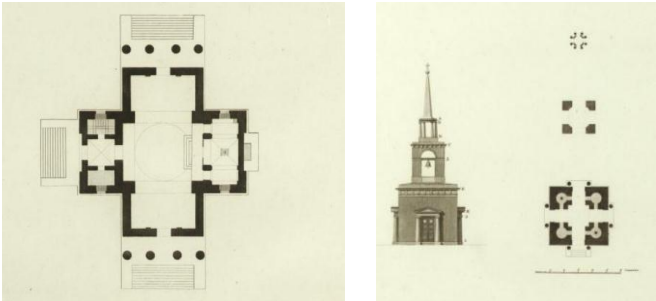

Рис. 3. План церкви № XIV дзвіниця з альбому зразкових церков

Для будівництва церков у сільській місцевості в альбомі були передбачені компактні в плані церкви невеликої місткості. Відомо, що села Південної України XIX ст. відрізнялися значною багатолюдністю, і проблема підвищення місткості храмів часто вирішувалася проектуванням протяжних трапезних, розташованих між основною частиною церкви і притвором, поєднаним з дзвіницею. Таке спостерігається і в нашому випадку.

Слід зауважити, що розміри храму, представлені на ескізі 1987 р. збігаються з розмірами (в сажнях) церкви, представленої в альбомі зразкових церков. Виняток становлять розміри східної і західної частин храму.

Хрестовоздвиженська церква в селі Мала Білозерка є не єдиним храмом в краї, зведеним за зразковим проектом альбому [5]. У 1836 р. в селі Обіточне Бердянського повіту (нині в межах міста Приморська) в маєтку графа В.В. Орлова-Денисова була освячена Свято-Троїцька церква, планування якої відповідає проекту взірцевої церкви № V. Це найстаріший пам'ятник храмової архітектури в стилі класицизму на території краю. Зараз він повністю реставрований. На рис. 4 представлені Свято-Троїцька церква села Обіточне, план і фасад зразкової церкви, представленої в альбомі під номером V.

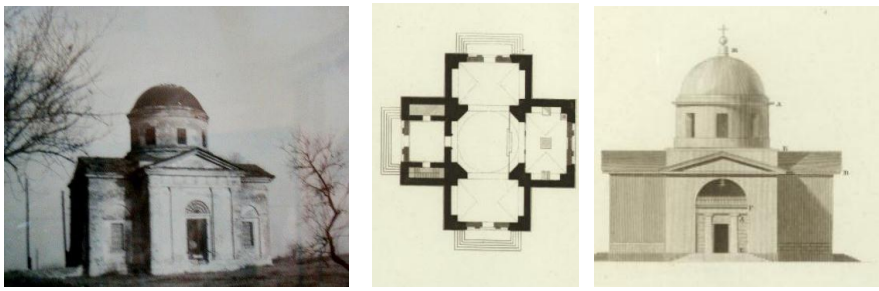

Рис. 4. Свято-Троїцька церква села Обіточне (1836 р); план і фасад зразкової церкви № V

Варто згадати також незбережену церкву Петра і Павла, освячену в 1843 р. в селі Василівка Мелітопольського повіту в спадковому маєтку дворян Попових. Судячи з збереженої фотографії, величний храм, прикрашений з трьох сторін чотириколонними портиками, і ярусна дзвіниця були зведені за проектом зразкової церкви № XXVIII. На рис. 5 представлені Петропавлівська церква села Василівка і план зразкової церкви, представлені в альбомі під номером XXVIII.

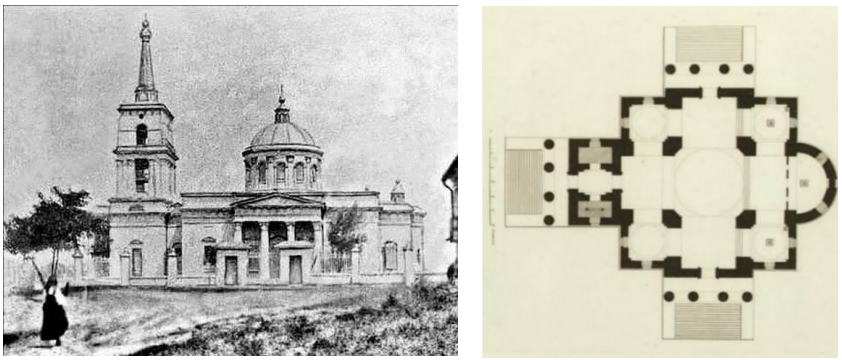

Рис. 5. Петропавлівська церква села Василівка (1843 р.); план зразкової церкви № XXVIII

Хрестовоздвиженська церква в селі Верхня Білозерка за хронологією є третім відомим храмом на Запоріжжі, зведеним в стилі класицизму. До моменту її освячення в 1855 р. в російській архітектурі відбулися істотні зміни – на зміну класицизму, прийшов новий стиль, що зародився в Європі і отримав назву історизму. В Російській імперії цей напрям більш відомий, як еклектика-стиль, заснований на створенні образу шляхом поєднанням прийомів і елементів різних епох і стилів. У російській архітектурі еклектика заявила про себе російсько-візантійським стилем, ідеологом якого був академік А.К. Тон. У 1839 р. ним був підготовлений перший альбом зразкових церков в російсько-візантійському стилі, в 1843 р. – другий. Слідом за цим мали місце різні варіації російського стилю, які також знайшли своє відображення в зразкових проектах. На стику XIX і XX ст. в рамках еклектики в російській архітектурі знову відродився інтерес до класичного стилю. Цей напрямок одержав назву неокласицизму.

Таким чином, до часу освячення Хрестовоздвиженського храму у Верхній Білозерці в 1855 р. класицизм вже практично зійшов зі сцени російської архітектури. Можливо, дату затвердження проекту храму і дату початку будівництва розділяє значний проміжок часу. Відомо, що будівництво храму почалося в 1850 р. Перед початком будівництва в балці на півночі села створили ставок і біля нього збудували приміщення, де випалювали соломою червону цеглу [4]. Зведення храмів в маєтках заможних власників, що характерно для двох вищезгаданих храмів, відбувалося, як правило, на кошти господаря. З праць ієрархів відомо, що будівництво храму у Верхній Білозерці відбувалося виключно на кошти прихожан, і це цілком могло бути причиною затримки початку будівництва. Тим більше, що мова йде не про маленьку сільську церкву, а про великий храм з трьома престолами, який і зараз в напівзруйнованому стані справляє враження масштабної споруди.

У Паспорті об'єкта культурної спадщини Хрестовоздвиженської церкви її власником і користувачем вказана релігійна громада села Мала Білозерка Василівського району. На момент отримання Паспорту науково-проектна документація на об'єкті ніколи не складалася, дослідні та реставраційні роботи не проводилися.

У 2004-2006 рр. на об'єкті були проведені відновлювальні роботи, які були ініційовані безпосередньо релігійною громадою і виконані на її кошти, отримані шляхом добровільних внесків. Дозвіл на виконання реставраційних робіт не отримано. Попередні дослідні роботи не фіксовані. За основу реставраційних робіт взято схожість напівзруйнованого храму з церквою Преображення Господнього в селі Кінські Роздори Пологівського району. Церква, прийнята за зразок, була зведена в 1898 р. Вона збереглася до наших днів в значно кращому

стані, ніж церква в Малій Білозерці. У 1988-1991 рр. її цілком вдало реставрували (рис. 6). Церква, зведена наприкінці XIX ст., явно несе на собі риси неокласицизму.

Рис. 6. Преображенська церква в селі Кінські Роздори до і після реконструкції

В ході відновлювальних робіт по добре збереженому бутовому фундаменту викладалися нові стіни з розташуванням віконних прорізів по аналогії з Преображенським храмом в Кінських Роздорах. У східній частині храму замість прямокутної апсиди з'явилася, по аналогії зі зразком, трьохдольна апсида, що складається з центральної частини і пов'язаними з нею жертовником і різницею. У західній частині храму було відновлено до рівня віконних перемичок втрачені стіни трапезної; стіни притвору, підняті до рівня перекриття під дзвіницею. Після цього роботи в храмі були перервані і більше не поновлювалися.

Мета будь-якої реставрації в архітектурі – максимальне збереження автентичності пам'ятника. Що стосується Хрестовоздвиженської церкви, то, на жаль, не збереглося жодних свідчень щодо того, як вона виглядала в момент її освячення в 1855 р. або на якому іншому етапі її існування.

Істотну інформацію про первісний вигляд храму дає обмірювальна фіксація – ескіз плану будівлі, складений, ймовірно, в 1987 р. (рис. 2). Така композиція характерна для ранніх храмів краю, зведених у стилі класицизму за проектами альбому 1824 р. Прямокутна апсида, наприклад, збереглася в відновленої Троїцької церкви міста Приморська (рис. 4), яка була зведена в 1836 р. по зразковому проекту альбому.

На нашу думку, первісний вигляд Хрестовоздвиженського храму в значній мірі визначається проектами альбому зразкових церков 1824 р. В якості аналога церкви може бути розглянутий проект № XIV альбому (рис. 3), в якому, замість невеликого притвору зі сходами на дзвіницю, була передбачена протяжна трапезна в три вікна. До трапезної примикав притвор з вбудованою 2-х ярусною дзвіницею, розміри якої в плані, судячи за збереженим фундаментом, відповідає розмірам зразкової дзвіниці з того ж альбому. З точки зору автентичності архітектурно-композиційної структури Хрестовоздвиженського храму, реставрація його в стильових формах класицизму була б, безумовно, кращою.

Для храмів, зведених в стильових формах класицизму, характерні строгість і лаконізм форм, пропорційність, мінімум декоративно-пластичних деталей на фасадах. Споруди такого стилю мають структурно ясний план у вигляді прямокутника або, як в нашому випадку, у вигляді чотирикутного хреста. Обриси віконних прорізів найчастіше прямокутні з мінімумом оздоблювальних деталей в обрамленні.

Неокласицизм виник в рамках еклектики, в ньому стильові форми класицизму збагатилися елементами російської архітектури інших епох. Так трьохдольні апсиди, що спостерігаються в храмах краю, зведених в кінці XIX ст., можливо, беруть свій початок в трьохнефних храмах стародавньої Русі. Для храмів неокласицизму характерні віконні прорізи з арочним завершенням і обрамленням у вигляді масивних наличників, карнизи складного профілю, фронтони з квітковим орнаментом. Храми неокласицизму представляються більш ошатними в порівнянні з строго-вишуканими храмами класичного стилю.

На нашу думку, при реконструкції Хрестовоздвиженської церкви за основу слід було б брати рішення з альбому зразкових проектів 1824 р. Кожна будівля несе на собі відбиток

часу, і храм, зведений в 1855 р. навряд чи потрібно було підганяти під проект храму, зведеного в 1898 р. в стилі, який прийнято називати неокласицизм.

Висновки. Розглянута ситуація показує, що не працюють механізми, які повинні забезпечити збереження споруди, яка має історичну і культурну цінність. Роботи по реставрації храму почалися без виконання попередніх науково-дослідницьких і проектних робот; не було забезпечено протиаварійних заходів; бригада будівельників не мала дозволу на виконання реставраційних робот.

Храм, який має вихідну основу в проектах класичного стилю альбому зразкових церков 1824 р., повинен бути реставрованим в дусі тої архітектури, що надана в альбомі. На наш погляд, цим було б забезпечено автентичність об'єкту. Тоді храм зовсім гармонічно впишеться у ряд своїх попередників – Троїцької церкви села Обіточного і Петропавлівської церкви села Василівка, зведених в стилі класицизму в середині XIX ст.

Альбом зразкових церков 1824 р., виданий близько 200 років назад, для сучасних архітекторів, які зацікавлені стилевими формами класицизму, є своєрідним хрестоматійним матеріалом. Реставрація Хрестовоздвиженської церкви в дусі класицизму, наданого альбомом 1824 р., буде сприяти підвищенню її культурної і історичної цінності.

Початі дослідження слід продовжити, для чого сформульовані наступні завдання:

– виконати аналіз і оцінити результати реставрації храму у 2004 – 2006 рр., які закінчилися зведенням стін церкви;

– обґрунтувати вибір архітектурно-конструктивних рішень купольного завершення центральної частини храму, конструкції дзвіниці, покриттів інших частин храму;

– розглянути законодавчу та нормативну базу щодо подальшої реставрації храму.

Література

1. ДБН А. 2. 2.-14-2016. Склад та зміст науково-проектної документації на реставрацію пам`яток архітектури та містобудування. [чинний від 2017-07-01], – К.: Мінрегіонбуд України, 2017. – 33 с. (Національний стандарт України).

2. Гавриил (Розанов В.Ф.). Историко-хронологическое описание церквей епархии Херсонской и Таврической. / Гавриил. – Одесса: Городская типография, 1848. – 85 с.

3. Гермоген (Добронравин К.П.). Таврическая епархия Гермогена, епископа Псковского и Порховского, бывшего Таврического и Симферопольского. / Гермоген. – Псков: Типографии Губернского Правления, 1887. – 520 с.

4. Комов В.И. Нариси з історії села Мала Білозерка. Запорозька спадщина. Вип. 14. / В. И. Комов. – Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 2003. – 52 с.

5. Собрание планов, фасадов и профилей для строения каменных церквей. С.- Петербург: Департамент Государственного Хозяйства и Публичных зданий, 1824. – 150 с.

6. Бутырский Д. Устав строительный. СВ. Изд. 2-ое исп. и доп. / Д. Бутырский. – М.: Изд. книжного магазина «Правоведение» И.К. Голубева, 1908. – 643 с.

References

[1] DBN A. 2. 2.-14-2016. Sklad ta zmist naukovo-proektnoyi dokumentatsiyi na restavratsiyu pam`yatok arhitekturi ta mistobuduvannya. K: Minregionbud Ukrayiny, 2017.

[2] Gavriil (V.F Rozanov). Istoriko-hronologicheskoe opisanie cerkvej eparhii Hersonskoj i Tavricheskoj. Gorodskaja tipografija, Odessa, 1848.

[3] Germogen (K.P Dobronravin). Tavricheskaja eparhija Germogena, episkopa Pskovskogo i Porhovskogo, byvshego Tavricheskogo i Simferopol'skogo. Tipografii Gubernskogo Pravlenija, Pskov, 1887.

[4] V.I. Komov, Narisi z istoriyi sela Mala Bilozerka, Zaporozka spadschina, Vol. 14. Zaporizhzhya: RA “Tandem-U”, 2003.

[5] Sobranie planov, fasadov i profilej dlja stroenija kamennyh cerkvej. S.- Peterburg: Departament Gosudarstvennogo Hozjajstva i Publichnyh zdanij, 1824.
[6] D. Butyrskij. Ustav stroitel'nyj. SV. Izd. 2-oe isp. i dop, M.: Izd. knizhnogo magazina «Pravovedenie» I.K. Golubeva, 1908.

ПРОБЛЕМЫ РЕСТАВРАЦИИ КРЕСТОВОЗДВИЖЕНСКОЙ ЦЕРКВИ СЕЛА МАЛАЯ БЕЛОЗЕРКА НА ЗАПОРОЖЬЕ

[1]**Жаданова К.Ф.,** к.т.н., доцент,
jkf2102@i.ua, ORCID: 0000-0002-9324-3065
[1]**Евдокимов Д.В.,** магистрант,
evdokymov.den@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5726-9305
[1]*Национальный университет «Запорожская политехника»*
ул. Жуковского 64, г. Запорожье, 69063, Украина

Аннотация. Обсуждаются вопросы реконструкции Крестовоздвиженской церкви, возведенной в 1855 г в селе Малая Белозерка Запорожской области. Церковь является одной из трех известных церквей Запорожского региона, возведенных в стиле классицизма. В одном ряду с нею стоят Троицкая церковь города Приморска (1836 г.), которая сейчас реставрирована, и Петропавловская церковь села Васильевка (1843 г.), разрушенная в 30-х гг. прошлого столетия, сохранилось фото. Все три церкви возведены с использованием проектов образцовых церквей альбома, изданного в 1824 г. столичными архитекторами Шарлеманом, Михайловыми по указу императора Александра I. Все они имеют незначительные отклонения от образцовых проектов, продиктованные местными условиями.

Крестовоздвиженская церковь сохранилась до наших дней в сильно поврежденном состоянии. С 1987 г. она имеет статус памятника культуры местного значения. Владельцем церкви является религиозная община села Малая Белозерка, которая в 2004 г. инициировала проведение реставрационных работ на средства, полученные путем сбора добровольных взносов. Реставрация началась без разрешения органов охраны памятников, предварительные исследовательские работы не зафиксированы.

В качестве основой предпосылки для проведения реставрационных работ принято явное сходство Крестовоздвиженского храма с Преображенской церковью в селе Конские Раздоры Пологовского района, которая сохранилась до наших дней в лучшем состоянии, чем храм в Малой Белозерке. Церковь, принятая за образец, была возведена в 1898 г. в стиле, который принято называть неоклассицизмом. Она была удачно реставрирована в 1988–1991 гг.

В ходе восстановительных работ в западной части Крестовоздвиженского храма на хорошо сохранившемся фундаменте были возведены из красного кирпича новые стены притвора и трапезной. В восточной части вместо прямоугольной апсиды первоначального классического храма возведена, по подобию с Преображенской церковью, граненая апсида, к которой с севера и юга примыкают служебные помещения. В 2006 г. реставрационные работы были прерваны и больше не возобновлялись.

Реставрацию Крестовоздвиженского храма, по подобию Преображенской церкви села Конские Раздоры, следует считать неприемлемой. Каждое строение должно соответствовать своему времени, и потому храм, возведенный в 1855 г. в классическом стиле, не следует восстанавливать в соответствии с проектом храма, который возведен в 1898 г. в стиле неоклассицизма. Реставрация храма должна базироваться на образцовых проектах классического стиля, приведенных в альбоме 1824 г. Такая реставрация не только обеспечит аутентичность храма, но также значительно поднимет его культурную и историческую ценность.

Ключевые слова: Крестовоздвиженская церковь, село Малая Белозерка, памятник культуры, классицизм, образцовые проекты, реставрация.

THE PROBLEMS OF RESTORATION OF THE CHURCH OF THE EXALTATION OF THE HOLY CROSS IN MALA BILOZERKA VILLAGE, ZAPORIZHZHYA

[1]**Zhadanova K.F.,** Ph.D., Associate Professor**,**
jkf2102@i.ua, ORCID: 0000-0002-9324-3065
[1]**Yevdokymov D.V.,** student in the master's program,
evdokymov.den@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5726-9305
[1]*National University «Zaporizhzhya Polytechnic»*
64, Zhukovskoho street, Zaporizhzhya, 69063, Ukraine

Abstract. The question of the reconstruction of the Church of the Exaltation of the Holy Cross, erected on the territory of Mala Bilozerka village in Zaporizhzhya in 1855, is still under discussion. The church is one of the three famous churches of the Zaporizhzhya region, erected in the style of classicism. Holy Trinity Cathedral of the Primorsk city (1836), which is renovated at the moment, and Peter and Paul Church, which had been earlier located on the territory of Vasylivka village (1843) and was destroyed during the 1930s of the last century (the only photo is preserved) are considered to be on a par with the above-mentioned church. All of these three churches were erected through the use of the patterns of the churches taken from the album, which was published in 1824 by the metropolitan architects Sharleman, Michajlow at the behest of Emperor Alexander I. They are slightly distinct from the patterns, that was determined by the local conditions.

The Church of the Exaltation of the Holy Cross has been preserved to the present day in badly damaged state. Since 1987 it has the status of cultural heritage object of local significance. The church is owned by the religious community of Mala Bilozerka village, which initiated restoration works with the donated funds. The restoration works had been started without the permission of the authorities, responsible for the protection of monuments. The preliminary researches had not been recorded.

The basic prerequisite for carrying out of the restoration works was the evident similarity of the Church of the Exaltation of the Holy Cross with the Church of the Transfiguration located on the territory of Kinsky Rozdory village of Polohy region which is much better preserved than the church in Mala Bilozerka village. The church, which was accepted as the pattern was erected in 1898 in the style, which is originally called neoclassicism. It was successfully restored during 1988-1991.

In the course of the restoration works, which were conducted in the western part of the Church of the Exaltation of the Holy Cross on a well-preserved foundation, the new walls of the back of the church and the refectory were erected of the red brick. In the eastern part instead of a rectangular apse of the original classical church, there is the faceted apse which was erected in the image of the Church of the Transfiguration to which the premises from the northern side and from the southern side are adjacent. The restoration works were interrupted in 2006 and never started again.

The restoration of the Church of the Exaltation of the Holy Cross in the image of the Church of the Transfiguration, which is located on the territory of Kinsky Rozdory village should be considered unacceptable. Each architecture must follow the trend of the relevant time, so the church, which was erected in 1855 in classic style should not be restored according to the design of the church erected in 1898 in a traditional neoclassicism style. The restoration of the church must be based on the patterns of the classical style, which were presented in the album of 1824. The restoration of this sort will not only secure the authenticity of the church but will greatly enhance its cultural and historical value.

Keywords: The Church of the Exaltation of the Holy Cross, Mala Bilozerka village, a cultural object, classicism, patterns, restoration.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2020